

בארה של תורה

עלון תורני לפרשת השבוע מאת הרב ראובן גולן מח"ם רינונה של תורה

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאכרבים מצוינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליין 179 מנחם אב ה'תשע"ז

העלון מוקדש לע"ג גמליאל בן חנה ויוסף הצרפתי ז"ל ע"י ר' ישי הצרפתי הי"ד

פרשת עקב

נסיון האינטרנט בדקה ה-90...

"והיה עקב תשמעון" (ז, יב)

בספר קול יהודה פירש הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל פסוק זה בדרך רמוז, ויש בפירושו חיוק רב לתקופתנו. שהנה משה רבינו אמר לישראל "והיה", שהוא לשון שמחה, ומתי יש שמחה? אם "עקב תשמעון", דהיינו אם בעקב ובסוף הגלות תשמעון את המשפטים האלה ותקיימו אותם. כלומר שהעיקר הוא הסוף, כמו במלחמה שהעיקר והקובע הוא מי שמנצח בסוף הקרב האחרון. ועל כן אמר משה שלא רק במשך הגלות תשמעון, אלא "והיה- לשון שמחה", שאם גם בסוף תשמעון זו היא שמחה שלימה.

כי לדאבונו הגדול ישנם קהילות שלמות אשר במשך כל הגלויות ידעו לשמור על קדושתם וצניעותם, ורק עתה שנמצאים אנחנו בתקופה של אחרית הימים ירדו מעל הפרק ואינם מקיימים תורה ומצוות כאבותיהם. לכן אומר להם משה רבינו, החזקתם מעמד עד עכשיו, ואנא מכם המשיכו במסורת אבותיכם גם ב"עקב", כלומר בסוף הימים, ואז יבוא מלך המשיח ויקבל אותנו בשמחה.

ומקובלנו מהגאון רבי ישראל אליהו ויינטרויב זצ"ל (כמדומני בשם הגר"א), שהמהלך המוביל עד לסוף הגלות הוא בדרך של 'בירור אחר בירור', כלומר שהקב"ה מברר את הנאמנים לו כסולת הנבררת ביג' נפות עד אשר ימצא את הדבקים בו באמת, ואם מתחילה היה הבירור בין שומרי התורה לבין שאר העם, הרי שככל שתתקרב הגאולה יהיה הבירור דק שבדק בתוך הציבור הנקרא "חרדי", ובתוך קהל בני התורה, לראות מי באמת חרד מהש"ת, ומציית לקול נביאיו ועבדיו הלא הם גדולי ומאורי הדור, ומי פוסח על שני הסעיפים ומיקל לעצמו בדברים אשר אין רוח חכמים נוחה מהם.

ומה רבה המכשלה בדמות המכשירים הטמאים אשר פטלום רבותינו מלבוא בקהל ה', ואשר עליהם ושכמותם נאמר הציווי המהדהד בפרשתנו (ז, כו) "ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו, שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא". וכיצד לא יחרד ה"חרד" בשומעו את קול גדולי הדור הזועקים מנהמת ליבם, ביודעם עד כמה רבים חללים הפילה, וכי כל באיה לא ישובון. אין זאת אלא משום שח"ו נשתקע בחטא, ומשנה בה נעשית לו כהיתר רח"ל. וביוודענו שהאינטרנט ושלוחותיו הם הנסיון האחרון לפני ביאת המשיח, הבה נחלץ חושים ונתחזק ונענה בחיוב לבקשתו של משה רבינו- "והיה עקב תשמעון", להחזיק מעמד וללכת בדרך ה' ללא סטיה ימין ושמאל עד לרגע האחרון, הרקה ה-90, של הגלות.

הבהלה לזהב

"ארץ אשר לא במסכנות וגו', לא תחסר כל בה, ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצוב נחושת" (ח, ט)

בשנים האחרונות נערכו חיפושים מחיפושים שונים באדמת ארץ ישראל אחרי נפט וגז. ויש לעיין האם גם זהב וכסף מצויים בארצנו הקדושה. ואכן, מדברי הכתוב "לא תחסר כל בה", משמע שאין הארץ חסירה מאומה, וכפי שדרשו במסכת ברכות (לו, ב) "ללמדך שאין ארץ ישראל כלום, כלום, כלום, כלום, לא תחסר כל בה". ואם כן יש בארץ גם כסף וזהב. וכן כתב תלמיד הרשב"א, רבי יעקב סקילי בספרו 'תורת המנחה' בפרשתנו, "ולא הנחושת בלבד נמצא בה, כי אף מחצב הזהב והאבנים טובות ומרגליות

היו בארץ ישראל, דכתיב (איוב כח, ו) מקום ספיר אבניה ועפרות זהב לו, ופסוק זה על ארץ ישראל נאמר:

ברם, הרמב"ן כתב, "כי בארץ ישראל מחצב נחושת וברזל, שהם צורך גדול ליושבי הארץ, ולא תחסר כל בה. אבל מוצא הכסף והזהב איננו חסרון בארץ". כלומר שזהב וכסף אינם אלא מותרות ואין בהם צורך חיוני לחיי האדם וקיומו, ולכך חסרונם אינם נחשב לחסרון במעלת הארץ. ואדרבה, שחסרון זה מעלה הוא, וכדברי בעל העקידת יצחק שמעלת ארץ ישראל היא בכך שאין בה מרבצי זהב שהם דוחים את בעליהן מן התורה ומן היראה.

וכן כתב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ בספרו אהבת יהונתן בפרשתנו, שאחד מחכמי האומות גלגל בפניו על כך שאין בארץ ישראל זהב וכסף, והשיב לו כדברי בעל העקידה הנ"ל, שהתורה ציינה רק את הדברים שבהם תלוי קיום האדם, ועל ידם יהיה שמח בחלקו, אך הכסף והזהב הם היפך קיומו, שכן אוהב כסף לא ישבע כסף, וירדוף תדיר אחריהם עד שכל חייו יהיו בצער ודאגה על שאינו משיגם כפי רצונו.

ואמנם מצינו בפרקי דרבי אליעזר (פ"ב) "אמרו עליו על בן כלבא שבוע שהיה לו בית ארבע כורין של גנות טוחנין בזהב". אך כתב הרד"ל שכיון שלא מצוינו במקורות שהיו מחצבי זהב בארץ ישראל, על כרחך צנינות אלו היו לכלבא שבוע בחול". ועוד הביא ראיה מכך שלשלמה המלך היו מביאים זה מארץ אופיר באוניות תרשיש, וכן הביאה לו מלכת שבא, ומשמע שלא היה מצוי בארץ ישראל.

ועל מה שנאמר (לג, כה) "וכימין דבאך" פירש"י "שכל הארצות יהיו דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מבורכת בפירות. וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם. והכסף והזהב כלה מהם, שהן מציבות אותם לארצכם", ומשמע לכאורה שגם לעתיד לבוא לא יהיו מרבצי זהב בארץ ישראל, אלא יובאו אליה כל כסף וזהב שבחו"ל.

מדוע היתומים הם הילדים המוצלחים

ביותר בתורה ויראת שמים ובמשא ומתן?

"עושה משפט יתום ואלמנה" (י, יח)

בספר 'עירות דבש' (סוף ח"ב) מובאת איגרת נחחומין ודברי חיוק ועידוד שכתב הגאון רבינו יהונתן אייבשיץ זצ"ל לאחר פטירת גיסו האב"ר הצעיר הרב זלמן טראני ז"ל, ושלחה לאלמנה הגלמודה שנותרה בדד עם ילדיה, וממנה יש ללמוד על מעלתם של היתומים.

והו לשונו, "המקום ינחם אתכם ויפרוש כנפיו עליכם. דעו לכם שאמנם איבתם אב בשר ודם, אך לעומת זאת קיבלתם לאב את השו"ת שהוא אבי יתומים ודיין אלמנות. והנה אנו רואים בבירור בעולם שרוב הנערים המצליחים בתורה וחכמה ויראה ומשא ומתן הם יתומים, כי הקב"ה משיג בהשגחה מיוחדת עליהם".

וכדברים אלו מצינו להגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל (דרכי החיים' ח"א עמ' נד') שכתב באיגרת לבחור שנתייתם מאביו, "מתוך המציאות אנו רואים שהקב"ה נותן את הסייעתא דשמיא, וממשפחות אלו של יתומים ואלמנות יוצאים גדולי תורה ומרביצי התורה בכלל ישראל".

ב. ובפרשת משפטים נאמר (שמות כב, כא-כב) "כל אלמנה ויתום לא תענון. אם ענה תענה אותו כי אם צעק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו".

ופירש הרמב"ן, "רק צעוק יצעק אלי בלבד מיד אשמע צעקתו, איננו צריך לדבר אחר כלל, כי אני אושיענו ואנקום אותו ממך. והטעם, כי אתה לוחץ אותו מפני שאין לו מושיע מידך, והנה הוא נעזר יותר מכל אדם, כי שאר

דוד ישראל בן הנינה ז"ל ע"י שרעבי שמעון בן שלום בר כוכבא ז"ל סולטנה בת אסתר ע"ה אוהיון

שלום בן חיה חנה אבגי ז"ל עליה בת סולטנה אבוטבול ע"ה רונית הודיה בת סעדה מזל וולדמן ע"ה

לעי"ג ר' בנימין בן סלחה ז"ל • סרה בת רחמה ע"ה ר' שלמה בן טאוס ז"ל • נאזיה בת חאג'ה ע"ה אהרן בן יהיא ז"ל • רחל בת סאלחה ע"ה צביה בת סרה ע"ה

מדוע התעלף הרמב"ן כשהגיע לשערי ירושלים? ומי הניקה גורי כלבים?

"כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותיה וישם מדברה כעדן" (הפטרה)

הגאון רבי שלמה גאנצפריד, בעל הקיצור שלחן ערוך, הקשה בספרו על התורה 'אפריון', מדוע פתח הנביא בלשון עבר וסיים בלשון עתיד, שכן "ניחם" הוא לשון עבר, וכן 'וישם' נכי האות ו' הופכת את המילה ללשון עבר, אך "ששון ושמחה ימצא בה" הוא לשון עתיד. ואף שאפשר שגם "ניחם" ו"וישם" הוא לשון עתיד, וכמו שכתב המצודות דוד (ישעיה נא, ג) שדרך הנביא לומר לשון עבר במקום עתיד, אף שעדיין לא נעשה הדבר, כדי להורות שהדבר ברור ונכון ובודאי שיהיה, מכל מקום הרי בסוף הפסוק הנביא כן השתמש בלשון עתיד, ושינוי זה אומר דרשני.

וביאר זאת לאור פירושו הנפלא של בעל ה'סידורו של שבת' (שורש ז' ענף ב' עלים יז-יט) על הפסוק (תהלים ד, ח) "נתת שמחה בלבי מאת דגנם ותירושם רבו". שהנה באיגרת ששלח הרמב"ן לבנו (מובא בסוף פירושו על התורה. וכן בכתבי הרמב"ן בהוצאת מוה"ק ח"א עמ' תכח) כתב שכשהגיע אל שערי ירושלים וראה את רוב השפע שיש בה, הצטער הרבה עד שהתעלף מרוב צער ועגמת נפש, בראותו את הארץ הקדושה נתונה בידי זרים, ויבלעה לגיונות, ומה שהוסיף לו בעיקר יגון ואנחה היתה העובדה שראה את הארץ והנה היא שופעת שפע וזבת חלב ודבש, והזרים היושבים בה אוכלים ונהנים משפע זה, שכן מן הראוי היה שתהיה הארץ שוממה וחרבה, ולא משופעת בשפע כל טוב, המעשיר את הגויים היושבים כאן.

אולם אחר כך, הוסיף ואמר עוד הרמב"ן, התנחמתי בזה גופא, והסביר זאת במשל לילדת שהניקה את בנה, ועשתה זאת מתוך שמחה גדולה, ביוערה שבאכילה זו יונק הבן את כוחו וחוסנו, ומתפתח כפי הראוי. פעם אחת נחלה התינוק במעי, והרופאים הורו לאמא שאם ברצונה להבריא את בנה, אסור לה להניקו חלב אם במשך זמן מה, עד שהמחלה תעבור. האמא נקלעה לבעיה שכן אם לא תמשיך להניקו יתייבש מקור החלב, וגם לאחר שיבריא הבן, ויוכל לינוק מחדש, שוב לא תוכל לעשות זאת. ועל כן כדי שהחלב שלה לא ייפסק, לקחה גורי כלבים והניקה אותם, ולא עשתה זאת מחמתה על הגורים, אלא למען בנה, שכאשר יבריא תוכל להניקו מחדש.

וכך ביאר הרמב"ן את הענין הנ"ל. שכאשר יצא עם ישראל לגלות הארוכה, היה השפע של ארץ ישראל אמור להיפסק לחלוטין, שהרי כל סיבת שפעתה של הארץ היא בגלל עם התורה היושב בה. ומאידך, ידע השי"ת שהגלות הזו גם אם תהיה ארוכה, היא זמנית ותיפסק אי פעם, ואז יודקקו עם ישראל שנית לשפע זה. וכדי לשמר את השפע ההוא לזמן הגאולה, לאותה עת בה יבנה בית המקדש וישובו בני העם לארצם, המשיך הקב"ה להשפיע ולהרוות את הזרים, כדי שבבוא העת יישמר השפע הזה עבור בניו ואהוביו.

ועל פי זה פירש ה'סידורו של שבת' את הפסוק "נתת שמחה בלבי מאת דגנם ותירושם רבו", כלומר, מדוע השמחה מקנת בלבי, על כי רואה אני שדגנם ותירושם של אומות העולם היושבים בארץ ישראל מתרבה והולך, ומכך אני למד שיש לנו להתנחם, שהרי הכל בגללנו ובסיבתנו שעתידים אנו להיגאל ויהיה השפע שמור לנו.

ובדרך זו ביאר הגר"ש גאנצפריד את הפסוק "כי נחם ה' ציון" וכו', שלמרות שהקב"ה עדיין לא ניחם את ציון, הרי זה כאילו כבר עתה היא מנוחמת, וכביכול ראינו כבר את הנחמה בעינינו. וכל כך למה, משום ש'וישם מדברה כעדן', כלומר, הרי מומן שישראל עזבו את ארצם וגלו ממנה, היתה הארץ ראויה להיות מדבר, אבל הוא עשאה כעדן, וערבתה כגן ה', וזה לנו האות כי "ששון ושמחה ימצא בה" לעתיד לבוא.

האנשים יטרחו אחרי מושיעים שיושיעו ואחרי עוזרים לנקום נקמתם, ואולי לא יועילו והצל לא יצילו, וזה בצעקתו בלבד גושע בה' יונקם ממך וכו'. וכן נאמר (משלי כג, י) ובשדה יתומים אל תבוא כי גואלם חזק ה' צבאות שמו, שיש להם גואל חזק וקרוב יותר מכל אדם.

ג. והנה במסכת קידושין (לא, א) מובא "אמר לו רבי יהושע [לזה ששאלו שאלה בהלכה], מבין ריסי עיניך ניכר שבן אלמנה אתה", ופירש בתוספות ר"י הזקן "כלומר, מתנועותיך וענייניך ניכר שפיקח אתה, כי בן אלמנה פיקח הוא מרוב שטורח בפרנסתו". ברם, לדברי הגר"י אייבשיץ יש לפרש שזהו ענין סגולי, שבן אלמנה פיקח יותר בתורה ויראת שמים.

והמהרש"א בחידושי אגדות הקשה מנין ידע רבי יהושע שבן אלמנה הוא ולא בן אלמן, ועיי"ש מה שתיירץ. ולדברי תוס' ר"י הזקן יש לתרץ שבן אלמן אינו בא לידי פקחות כל כך כיון שאביו טורח בפרנסתו ולא הוא.

ואף לדברי הגר"י אייבשיץ [שהיא פיקחות סגולית] יש לומר, שהקב"ה מעניק ליתום תחליף למה שאיבד, וכשמתיתם מאביו נחסר לו מי שילמדו תורה ועל כן הקב"ה מלמדו ומסיעו ונעשה פיקח ונחשטו באיגרת הנ"ל "איבדתם אב בשר ודם, אך לעומת זאת קיבלתם לאב את השי"ת", אך כשאמרו מתה הרי אביו מלמדו תורה ולכן אין לו סייעתא דשמיא כל כך כמו בן אלמנה.

ד. ברם, יש להעיר שבמסכת יבמות (קו, א) מובא שרב פפא דן לפני אביו בדין חליצה, ואביו אמר לו (ע"פ רש"י שם) "כמדומה אני שיש לך אב ואם שמספקים לך את צריךך, ולפיכך שמועותיך מחודדות", ונתן בהם אביו את עיניו ומתו. ובשו"ת 'שלמת חיים' (עניינים שונים, סי' רמו) נשאל הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד שדברים אלו סותרים לדברי תוס' ר"י הזקן הנ"ל שיתום פיקח יותר ממי שיש לו הורים. והשיב הגר"ח שאין זו קושיא, כי ביבמות מדובר על בקיאות בתורה, ולזה צריך לאב ואם שיפרנסוהו, אך לענין פקחות ודאי שיתום מחודד יותר מחמת שטורח בפרנסתו ובמשא ומתן. אכן לדברי הגר"י אייבשיץ צריך עיון שהרי ליתום יש יותר סייעתא דשמיא בתורה.

היצולנט של אבא חשוב מלימוד תורה...

"ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך" (יא, יט)

פתח הכתוב בלשון רבים "ולמדתם", וסיים בלשון יחיד "בשבתך בביתך". וביאר בעל ה'נחל אליהו' [וכן הוא בכתב סופר], שהתורה באה לרמוז וללמד שחינוך הבנים תחילתו ויסודו בכך שיחנך האב את עצמו. ואימתי יצליח האב בחינוך הבנים, אין זאת אלא אם האב עצמו יהווה דוגמה לבנו ויקיים "לדבר בם בשבתך בביתך ובכלתך בדרך", שכשהבן רואה שהאב דבק כל כך בתורה מבין ולומד הוא שאין דבר יקר יותר מלימוד התורה.

ובספר דרך שיחה (עמ' תקמו) מסופר בשם מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, שפעם אחת הביאו ילד בעייתי שלא חפץ ללמוד אל אחד המחנכים הדגולים כדי שישכנעו ללמוד, אך לילד היתה טענה אחת שלא היה מה לענות עליה, שכן אביו כל כך תובעו ללמוד אך האבא עצמו אינו לומד.

וכן סיפר המחנך הנודע הרב יחיאל יעקובזון, שפעם אחת נכנס לכיתה בתלמוד תורה ושאל את התלמידים מהו הדבר החשוב ביותר. וכמוכן שכולם ענו שהתורה היא הדבר החשוב והיקר ביותר, מלבד אחד הילדים שהשיב שה'יצולנט של אבא' חשוב יותר מהכל.

הרב יעקובזון נדהם לשמע התשובה, אך הבין שיש דברים בגו, ועל כן שאל את הילד מה כל כך חשוב ב'יצולנט של אבא'. והתלמיד ענה, שבכל שבת מספר הוא לאביו מה למד בתלמוד תורה ואומר לו חידושים על הפרשה, אך האב נרדם ומתנמנם ואינו מקשיב לו כלל. אולם ברגע שהאמא מגיעה כשצלת ה'יצולנט המהבילה בידה, האב "חוזר וניער" ומסתער' ואוכל בחדה ובהתלהבות רבה את החמין. ומהנהגתו זו של האב הסיק הילד שה'יצולנט של אבא חשוב יותר מדברי התורה שלו...

שיחות חיזוק והשקפה מהרב ראובן גולן בעמדות ובאתר קול הלשון, ובטל' 03-6171001 [הקש 1-1-2-48-1-1]. השיעור המרכזי נמסר ביום ה' בשעה 16:45, ובשידור חי בקול הלשון. לקבלת העלון מדי שבוע שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

בחסדי ה' עומדים אנו בפני הקמת בית מקדש מעט שיהיה מגדל-אור של תורה תפילה וחסד בעיר רחובות ת"ו. אשרי מי שיזכה ויתקיים בו הפסוק "ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב". באים אנו בקריאה של חיבה לאחינו בית ישראל לבוא וליטול חלק בהקמת הבית, ברכישת: אולם בית המדרש, חדר לימודים, מטר בנין, לבנה ועוד. ניתן להנציח את שם התורם על כל הבנין.

לפרטים 08-9452903, 054-2637798

לע"נ סעדיה בן חיים גדסי ז"ל ♦ פנינה מננה בת נזומה ע"ה ע"י סובן ♦ אליהו בן עישה ז"ל ע"י אוחנה ♦ אביתר בן מוזל טוב אלישיב ז"ל

דניאל בת יעל בכר ע"ה
יעקב בן חיים הלוי שפילמן ז"ל
יעקב בן שרגא פישמן ז"ל

אהרון בן חיים הוד ז"ל
שרה בת-שבע בת משה הוד ע"ה
יעחק בן ריקה בן סימון ז"ל ע"י בריגה

דוד בן ציון בן בידה הרוז ז"ל
דומיה בת אסתר קרויאני ע"ה
שמחה בת שרה אליאס ז"ל ע"י איתח